

הרב אברהם דורי

גילוי פגמים רפואיים בשידוכים

ראשי פרקים:

- א. החובה לגלות בעיה חמורה
- ב. האם יש לגלות דוקא מומי גוף או גם פגם ייחוס? האם יש הבדל בין איש לאישה?
- ג. גילוי ייחוס של יהודי בן גוי, גר ובן של גר
- ד. בני נדה
- ה. במקום שמקפידים אך אין כופין לגרש
- ו. העדר שאלה כסימן של חוסר איכפתיות
- ז. חובת גילוי להורים המסייעים בהוצאות
- ח. הורים שלא רוצים לגלות
- ט. חיוב בני משפחה
- י. מחלות שאינן תורשתיות
- יא. חובת הגילוי של רופא
- יב. היתר לגלות או חיוב לגלות?
- יג. דיני הונאה בייפוי אישה כעורה
- יד. דוגמאות חולי שנדונו בדברי הפוסקים
- טו. גילוי עבר מתירני
- טז. מחלות ובעיות נשים, מתי צריך להודיע?
- טז. הותר בדוחק לבא בקהל, האם צריך להודיע לצד השני?
- טז. הטעיה על גיל, השכלה, מצב כלכלי ומעמד אישי (גרוש/אלמן)
- יז. ההיתר של איוב להציג אלמנות כקרובותיו כדי להשיאן
- יח. עוד בעניינים הנ"ל, ובעיות הקשורות לזכר
- יט. חובה לשאול בעצת חכמים בסוגיית ההודעה

א. כאשר הבעיה חמורה – חייבים לגלות לצד השני

כמה פעמים עולות שאלות בעניני שידוכים מתי יש חיוב לגלות לצד השני על קיום בעיה אצל המשוך. והנה כאשר הבעיה חמורה ברור שיש חיוב לגלות לצד השני, עיין בספר חסידים (סימן תקז) שכתב: לא יכסה מום בני ביתו אם צריכים בניו או קרוביו להזדווג, אם יש להם איזה חולי שאילו היו יודעים אותם המזדווגים עמהם אותו חולי לא היו מזדווגים, יגלה להם פן יאמרו קידושי טעות היו, אלא יפרידם ולא יהיו ברע יחדו, או אם יש מעשים רעים להם שאילו היו יודעים לא היו מתחתנים בהם לכך יפרסם, וכן לעניין צדקה וכו' ע"ש.

וע"ע בספר חפץ חיים (הלכות רכילות כלל ט, ציור ג) שכתב: אם הוא רואה שאחד רוצה להשתדך עם אחד, וידוע להרואה הזה כי החתן יש לו חסרונות עצומים, כפי המבואר לקמן בסעיף ו מה נקרא חסרונות לענין זה, והמחותן אינו יודע מזה הדבר, ואילו היה יודע לא היה מתרצה לזה יש לגלות לו. אך ידע המעיין כי יש בזה הרבה פרטים וכו'. ובסעיף ו הנ"ל חזר לבאר כאשר יש לחתן חסרונות, שאם החסרון מצד חולי גופו או נשמע שיש בו אפיקורסות צריך לגלות לו. ובבאר מים חיים (שם) כתב בתוך דבריו שאם הוא רק חלוש בטבעו, אינו בכלל חולי. עוד כתב בח"ח (שם) שאם החסרון הוא מצד מיעוט חכמת

התורה אין לגלות לו דאיהו דאפסיד אנפשיה וכו', ובסעיף ז כתב דה"ה לגלות לחתן ענין המחנות ג"כ דינא כנ"ל, ועש"ב.

והנה בגמרא בשבת (נג:) תנו רבנן, מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת (פרש"י: ידה קטועה) ולא הכיר בה עד יום מותה, אמר רבי בא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה, א"ל רבי חייא זו דרכה בכך, אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו ע"ש. ונראה שמכיון שזה היה מום שבגלוי לא היה עליה חיוב לומר לו זאת במפורש. ועיין ליעב"ץ (שם) שהוכיח מכאן שלצנוע מותר לקדש אשה אף בלי שיראנה, וא"כ מה שלא ראה את המום שבגלוי איהו דאפסיד אנפשיה. ובספר או משה על מסכת קידושין (סימן מ) כתב לפקפק ע"ד היעב"ץ, ד"ל שכן ראה, אלא שהסתירה את מומה, וכמו שפירש רש"י על דברי הגמרא שם שאמרה שזו דרכה בכך לכסות, וכל שכן זו שהיתה צריכה לכך ע"ש. ולפי דרכו של האור משה יוצא שהסתירה את מומה במזיד, וק"ל על זה משום שמהגמ' משמע שלא עשתה שום עבירה, ואדרבה רבי שבחה שהיא אשה צנועה. אלא ד"ל לפי דרכו של האור משה כמו שהוכיח שם מהגמ' בב"ב (קסח.) דהאי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר ע"ה בהדיה דילמא מחלפו לה מיניה, שאף צורבא מרבנן רואה את מי שרוצה לקדש אלא שאין דרכו למידק ולהסתכל היטב ע"ש, ומה שלא עשה כן אותו אדם איהו דאפסיד אנפשיה. ומה שהביא שם משו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן רכה) אודות חתן שנתברר לו שהכלה חגורת ברגל אחת ועשו לה רגל מעץ והיא טוענת שנתברר לו קודם לכן מאחר שטייל עמה הרבה וכו', והשיב שהחתן נאמן והוכיח כן מהתוס' בתענית (ד.) וע"ש, הנה גם כאן אה"נ שאם היתה לה יד מעץ י"ל דהו"ל מום שבסתר והיתה חייבת לגלות, אלא שכאן נראה שלא היה לה יד מעץ ועל זה סמכה שלא אמרה לו זאת במפורש וכנ"ל ודו"ק.

ב. האם דוקא מומי הגוף יש לגלות לצד השני או אף פגם ייחוס? האם יש חילוק בזה בין איש לאישה?

ראיתי במקור החסד על ספר חסידים (הנ"ל) שכתב שבמשנת חסידים העיר מהגמ' ביבמות דף מה ע"א, ההוא שאמו היתה יהודיה ואביו גוי, דאתא לקמיה דר"י אמר ליה זיל איטמר או נסיב בת מינך, פרש"י לך במקום שלא יכירוך ותשא את בת ישראל, דאילו יכירוך לא יתנו לך, הרי דלא חיישי לשמא יאמרו קידושי טעות היו, וע"ע בגמ' שם שכיו"ב א"ל רבא: או גלי או נסיב בת מינך, ופירש"י: צא לגלות במקום שלא יכירוך, ויתנו לך בת ישראל כשרה, ועיין בחידושי הגר"א מ' הורביץ (שם) שרבא שא"ל שיצא לגלות זהו משום דאפשר דרב מרי בר רחל היה, והיה מפורסם במקום, ולכן רק כשיגלה לא יכירוהו. וכתב ע"ז במקור החסד (שם) שח"א העיר לו שכונת רבינו רק על מום בנותיו, אבל התם דאיש איטמר לא חיישי, דבכל דהו ניחא לה. ובעה"ג כתב דקדושי טעות שייך רק במומי הגוף ונדרים וכה"ג, דבנודע המום בטלין הקידושין, אבל בפסולי קהל לא שייך קידושי טעות והמקדש חייבי לאוין אפילו בטעות מקודשת, כמ"ש בגמ'. ועיין אבה"ע סימן פ, בית מאיר סימן קט"ז, ונתיבות לשבת סימן יח, וא"כ ביבמות שם דמייירי בפסולי יוחסין לא חשש לקידושי טעות. והנה מ"ש בשם ח"א, כן ראיתי שכתב בשו"ת אמרי יושר¹ בתירוצו הראשון ע"ש. ומ"ש בשם העבה"ג, עיין להגרש"ז אויערבאך בדבריו שנדפסו בספר נשמת אברהם² שכתב ע"ז: צ"ע

1. שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קיד.

2. נשמת אברהם ח"ג אבה"ע סימן ב' עמוד כו.

דבס"ח משמע שהקפיד גם על מומים כאלה שאינם מבטלים כלל את הקידושין משום קפידא שמא יאמרו הואיל ואילו היה יודע היה נמנע, וכי אין בזה משום אונאה לא לגלות שהאבא הוא גוי אעפ"י שהולד לגמרי כשר. והגר"י נויבירט שליט"א (שם) כתב על תירוץ העבה"ג: ואולם יל"ע דאין לך מום גדול מזה אם אדם נתברר לו שאשתו היא ממזרת, או (כפי מעשה שהיה בירושלים עיה"ק) שנתברר שאם אשתו לא נתגיירה כדין וכדת, וכאשר נודע לו הדבר, אחר שנולדו כמה ילדים, הבעל לקה בהתקף לב, ומבואר דלא ס"ל לחלק בזה בין מומי הגוף ונדרים, לבין פסולי קהל. וגם לגבי תירוץ המקור החדש בשם ח"א שכוונת הס"ח רק על מום בנותיו, אבל באיש לא חיישי דבכל דהו ניחא לה, הנה מתבאר מדברי הגרש"ז אויערבאך (בדבריו שבאו אודות התירוץ השני שבמקור החדש הנ"ל) שאף שבכל דהו ניחא לה, אולם בכה"ג שהאבא הוא גוי יש לו לגלות לה דבר זה, אולם לא מבואר בדבריהם כיצד מתיישבים דברי ר"י ביבמות הנ"ל שאמר לו זיל איטמר.

ג. האם כשאביו גוי ואמו יהודיה יש לגלות ד"ז לצד השני? מה הדין בגר או גיורת או בבני גרים?

וראיתי להגאון בעל שו"ת ציץ אליעזר בנשמת אברהם³, והיא נדפסה ג"כ בספרו שו"ת צ"א⁴ שכתב אודות הודעה על פגם ופסול משפחה, והיכא שאביו הוא גוי, וע"ד הגרש"ז אויערבאך הנ"ל, שלע"ד בודאי שיש בזה משום אונאה, והעצות ביבמות שם זהו רק בקשר לעצם היתר נישואיהם של כאלה שאף שאומרים להם שמותר לא ירצו לתת לו אשה ולא חשו אז משום אונאה (והיה שם מעין הוראת שעה) כדי שיפורסם היתר נישואין של מי שאביו גוי היות ונחלקו בזה וההיתר לא תתקבל אצל ההמון. וכדמצינו בדומה לזה בגיטין דף כ' שאמרו דגט שכתבו על איסורי הנאה כשר, אע"ג דאסור לכתוב וכו' כדביארו התוס' שם. ויעויין גם בפר"ח אבה"ע סימן קכ"ד וערוה"ש סעיף א'. ואפילו אם נלמד מיבמות היתר על עצמו, אבל א"א ללמוד היתר לאחרים היודעים, ובפרט אם נשאלים על המדובר, ועכ"פ לפי מאי דקימ"ל דהוא פגום לכהונה כדנפסק באבה"ע סימן ד' סעיף ה' וסעיף יט, בודאי שזה פגם גדול ומחוייבים ומחוייב גם הוא לגלות. ושנראה שגם בגר וגיורת צריכים להודיע ונלמד זאת עפ"י הגמ' בברכות דף ח ע"ב ופסחים דף קי"ב ע"ב, ונימוק זה שייך גם כשהאב גוי, וכן מפני שאין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות בישראל, ונימוק זה יתכן ששייך גם כשהאב גוי. ובשו"ת מים רבים אבה"ע סימנים ט' י' העלה שמה שנודע לחתן שהכלה היא בת גרים הוא פגם להחשב לעילה לבטל את השידוך ע"ש.

ולכאורה יש לפקפק ע"ד הצ"א הנ"ל במה שכתב שלפי מאי דקימ"ל דהוא פגום לכהונה מחוייבים ומחוייבים לגלות, ושאין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות בישראל. שהרי בגמ' ביבמות שם הגם שרב התיר את מי שאביו עובד כוכבים ואמו מישראל, מ"מ לא רצה לתת לו את בתו ושאפילו אי הוה כיהושע בן נון. וכתב המהרש"א (שם) דאולי שרמז לו דאע"ג דאינו ממזר,

3. נשמת אברהם שם, עמודים רנא ונב.

4. שו"ת ציץ אליעזר ח"י"ז סימן מח.

מ"מ פגום הוא ובתו פסולה לכהונה, ולכן נקט כיהושע בן נון שלא היה לו בן אלא בת, א"נ שאף אם הוא חשוב כיהושע בן נון לא רצה להביא לו את בתו מחשש שבתו תפסל לכהונה, ובכ"ז יעצו בגמ' שילך למקום שלא מכירים אותו. אולם עיין בחידושי הרמב"ן (שם) שסבר שלרב כשר אף לכהונה מזה ששתק ולא א"ל שלא רוצה פסול כהונה בזרעו. וכן משמע דאמר ליה רבא איטמר או גלי דאינהו לית להו פגם לכהונה כלל, דא"כ נפק מיניה חורבא, גלי ונסיב והם מחזיקין אותו בישראל, ואתי כהן למנסב ברתיה וע"ש וע"ע בחידושי הרשב"א שם שכ"כ כיו"ב, והוסיף שלירושלמי ורש"י שבתה פגומה אין ראייה מכאן להכשירה לכהונה. וע"ע בחידושי הריטב"א ובנימוקי יוסף (שם) וע"ש, ומבואר דס"ל דלא כמהרש"א שרב ס"ל שפגום לכהונה וצ"ל שמפרשים כפשוטו שאפילו הוא חשוב כיהושע בן נון וכשר לכהונה, סוף סוף אביו גוי ואינו רוצה שידוך כזה לבתו (ועיין במהרש"ל שאם היה כיהושע בן נון אחרים יקחהו לחתן. וע"ע באור לציון ביבמות שם שלא אמר לו כמשה רבינו, שלא קם נביא עוד כמשה ע"ש). ומבואר ג"כ בדברי הראשונים הנ"ל שהעצות של זיל איטמר וזיל גלי זהו משום שסוברים שכשר אף לכהונה. וממילא לפי מאי דקימ"ל בשו"ע הנ"ל שהוא פגום לכהונה, בודאי שאסור לו להעלים ד"ז שאביו הוא גוי דנפק מינה חורבא וכנ"ל.

ומ"ש בציץ אליעזר שהעצות ביבמות זהו בקשר לעצם היתר נישואיהם והיה זה מדין הוראת שעה כדי שיפורסם היתר נישואיהן של מי שאביו גוי, ובהיות ונחלקו בזה, ההיתר לא התקבל אצל ההמון, יש להוסיף בזה דהנה בגמרא ביבמות שם גבי רב שלא רצה לתת לו את בתו, לא הוה קאזיל מקמיה דרב אותו בן העובד כוכבים, ורב יהיב ביה עיניה ושכיב, וכתב בבן יהוידע (שם) דקשה מה עוון עשה שנענש במיתה, והלא גם רב שימי היתה דעתו מסכמת שיתן לו רב את בתו וכו'. וכתב לתרץ דהלכה זו דהולד כשר היתה רופפת בימים ההם, ורב הורה הלכה למעשה בכך ונתחזקה משום דקימ"ל דהלכה כרב באיסורי וכו' ואם היה נשאר חי היה מפציר בו עוד בכפלי כפלים, והיה נשמע ומתפרסם אצל הכל, ואז היה מקום לפתחון פה לתלות מניעת רב לתת לו בתו משום דהלכה זו רופפת אצל רב, וממילא היה נחלש כחה של הוראה, לכן מן השמים נגזר מיתה על זה וכו'. ומבואר כהציץ אליעזר הנ"ל שההיתר לא התקבל אצל ההמון והיה צריך לעשות להלכה זאת חיזוק לפרסם את היתר נישואיהן.

ויש להוסיף עוד שראיתי בחידושי פורת יוסף ביבמות (שם) שהעיר ע"ד רש"י הנ"ל שכתב שילך למקום שלא יכירוהו וכו' שבירושלמי בקידושין⁵ איתא שא"ל שילך למקום אחר קודם שיבא שמואל ויפסול אותו משום שסובר שבכה"ג הולד ממזר. ולפי"ז בודאי שאין ראייה לנד"ד, שכל העצה שילך למקום אחר זהו לא בכדי להעלים את זה שאביו עכו"ם, אלא בכדי שיוכל להשאיר בכשרותו ויוכל להתחתן עם בת ישראל ודו"ק.

5. ירושלמי, קידושין סוף פרק האומר.

וכ"ז דלא כמוש"כ בקהילות יעקב ביבמות⁶ לבאר את דברי הגמ' ביבמות הנ"ל שיעץ לאותו אדם שאביו גוי זיל איטמר שאין בכה"ג גניבת דעת ואינו מחוייב להגיד פגמו כל היכן שאינו אסור עפ"י דין, וכתב שם לבאר די"ל גבי נישואין בדיעבד לאחר שכבר נישאו אפילו אילו היה הצד השני מסכים מרצונו הגמור לבטל המקח היינו להתגרש, מ"מ אומדנא הוא שלא היה רוצה בזה אחרי שכבר נתקשרו בחיבה, וקשין גירושין, ומי יודע מה יודמן לו עוד, ומשום הכי כל כה"ג שבדיעבד לא ירצה לוותר על הקנין אעפ"י שיש לו מום זה, לא חשיב גניבת דעת במה שלא סיפר כל מומיו, וגם אפשר דאיסור זה של גניבת דעת אינו אלא מדרבנן, והחרדים בפ"ד ממצוות ל"ת מדברי קבלה, חשבו במצוות ל"ת מדרבנן, ובמקום חשש ביטול פריה ורביה ושאר מכשלות לא גזרו חכמים, ועפ"י כתב שם על אחד שמחמת חולי נטלו ממנו הרופאים את הביצה השמאלית והאחרונים ז"ל מכשירים אותו לבא בקהל שאינו מחוייב לספר דבר זה למשודכת שלו, ושכתב רק להעיר וכו' ואינו אומר להלכה למעשה וכו' וע"ש⁷.

וראיתי בשו"ת חבצלת השרון (מהדורא תנינא, סימן סה) שנשאל בבחור שיש לו נקב בתחתית הגיד מתולדה, באופן שאין חשש אם מותר לבא בקהל, דפצוע דכא בידי שמיים הוא, אלא שהשואל הביא בשם תשובת הגאון מקוטנא דמ"מ צריך להודיע לאשה שרוצה לישא, כיון שאינו ראוי להוליד אין לך מום גדול מזה ואסור לרמותה, וכתב שמובן מאליו, דדין מפורש הוא בשו"ע חו"מ סימן רכח סעיף ו, והשואל הוכיח דבנד"ד ראוי להוליד ואין כאן מום. וכתב להשיב בחבצלת השרון שם לדון אף אם הדבר בספק אם ראוי להוליד אם מחוייב להודיע, דגלוי וידוע דאם יודיע זאת לא ימצא מי שתשאנו, ויתבטל מפריה ורביה, וגם יהיה באיסור הרהור ח"ו כל ימיו, ואם לא יודיע הוא בספק איסור דלא תונו הי מינייהו ידחה. ואחר שהאריך כתב דלא מביעיא לדעת הרמב"ם דספק לאו הוא דרבנן, וספק מ"ע דפ"ו הוא דאורייתא דשרינן ליה להיות בשב ואל תעשה ויעבור בספק לא דלא תונו וכו', וגם משום פ"ו לבד יש להתיר איסור דרבנן וכו', אלא אף לדעת שאר הפוסקים דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא אף ספק לאו, מ"מ י"ל דלאו דלא תונו הוא כמו ספק ממון דהתורה התירה וכו', וא"כ בנד"ד דהוא משום קפידא של דאשה לא עדיף מספק וכו', ובפרט דממנ"פ אחר הנישואין יודע האמת וכו', ובפרט דמסתמא איתתא בכ"ד ניה"ל ע"ש.

ואין דבריו של החבצלת השרון מובנים לע"ד, הן משום דמנין לו שבדאי לא ישא אשה ויתבטל מפ"ו וכו', זאת ועוד יכול לקחת אשה בת בנים שיש לה איזה מום. ואשר ע"כ גם אם איתא לעצם דבריו, בנד"ד לכאורה לא שייך, זאת ועוד ראיתי בספר זכר עשה (בקונטרס זכר דבר סימן כז) שהקשה ע"ד דכאן אין ספק לא תונו אלא ודאי לא תונו, דלא גרע ממי שמוכר לחבירו דבר שיש בו ספק קלקול וכו', ומה גם שעתיד להתברר והו"ל איסור דאורייתא אף להרמב"ם כמוש"כ הפר"ח ביו"ד (סימן קי) בשם המהר"ט. עוד כתב שם לפקפק ע"ד החבצלת השרון דלא מהני ספק לאו במצוות שבין אדם לחבירו כי חומרתו מן התורה, ומה גם שרוב האחרונים ס"ל בדעת הרמב"ם שאין הברל בין ספק עשה לספק ל"ת ובתרווייהו אזלינן לחומרא מדרבנן ע"ש. וע"ע בספרו שו"ת יעלת חן ח"א (חו"מ סימן א, ובהשמטות) מ"ש בכ"ז ע"ש. ועוד יש להוסיף שאף בשו"ת חבצלת השרון סיים: ובצירוף כל הני טעמי וכו', שבדאי יוליד כפי אמירת הרופאים ושהביא דברי היש"ש ביבמות דסמכין בהא ע"ד הרופאים, נ"ל להתיר לבחור הנ"ל שישא אשה בלי הודעה, אך נכון שיקבל עליו לפני כת"ה בחומר האיסור ובתוקף

6. קהילות יעקב, יבמות סימן מד, בהוצאה החדשה.

7. וע"ע בקריינא דאיגרתא ח"ב (מכתב יט).

וכו', שבאם ח"ו יתברר וכו' שאינו ראוי להוליד שמחוייב לגרשה, ולהחזיר לה את כל אשר לה, וליתן לה כתובתה ע"ש, וה"ז כמבואר ודו"ק*.

ועיין בתשובות והנהגות⁸ שהביא מהתרשיש שוהם שהביא דברי המים רבים הנ"ל, ובתשובות והנהגות שם כתב לפקפק ע"ז שמתירים לבטל שידוך בכה"ג שקיבלה חינוך כבת ישראל ונולדה לאב שהוא יהודי כשר וגם אם היתה אז גיורת כשרה שאין לחשוש. וע"ע בתשובות והנהגות⁹. אולם זהו בבית גרים ולא כשהאבא גוי והאמא יהודיה (ואף בבית גרים יתכן שמורה שצריך להודיע). ועיין בשו"ת מנחת יצחק¹⁰ שכתב שאפילו בבחורה שנתגיירה כראוי יש להודיע לחתן, דבלי זאת יש לחוש למקח טעות, דאין לך מום גדול מזה ושכן מפורש בשו"ת מהרי"ט¹¹ וע"ש.

וראיתי בספר נשמת אברהם¹² שכתב ששמע מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שגם לדעתו אין צורך לבחור לספר למשדכת שלו על הניתוח שעבר, ובמקרה של הגמ' ביבמות הנ"ל שאביו גוי, אין זה נקרא פגם כי למעשה "אין לו אבא", וממילא אין לאבי הכלה מחותן שצריך להתבייש ממנו, אך אסור לו לשקר בפועל אם שואלים אותו ע"ש, ולכאורה זה סותר את מה שכתב הגרש"ז אויערבאך בנשמת אברהם ח"ג הנ"ל דוכי אין בזה משום אונאה לא לגלות שהאבא הוא גוי, אע"ג שהולד כשר לגמרי. ואולי שבדבריו בח"ג מתמה ע"ד הגמ' מדוע אין בזה משום אונאה, ובח"ה ס"ל דעכ"פ כך יוצא מדברי הגמ' שאין בכה"ג משום אונאה, ובנשמת אברהם ח"ה (שם) כתב הגר"י נויבירט שליט"א שנראה לו לומר כי כמו שמוכא באבה"ע סימן ד' סעיף י"ג לא להתחתן עם בת הנדה, כי יש בו משום פגם, וידוע כי באחרונים כתוב שהתורה של הבחור מכפרת ולוקחת הפגם הזה, כן י"ל גם לגבי בחור שאביו הוא גוי, דנכון שיש פגם גדול אבל התורה שהוא לומד מכפרת על-כך, וכן הגמ' ביבמות אומרת זיל איטמר, ושם לא ישאלו אותו, כן י"ל גם לגבי בחור שאביו הוא גוי, דנכון שיש פגם גדול אבל התורה שהוא לומד מכפרת על-כך, ולכן הגמ' ביבמות אומרת זיל איטמר, ושם לא ישאלו אותו, ואין כאן משום גניבת דעת כיון שגם התורה הגינה עליו ע"ש, וק"ל דמנ"ל שכשאביו גוי הפגם הוא משום זה בלבד, והרי י"ל שבעצם זה שאביו גוי יש פגם אף אם הוא בעצמו שלם במידותיו, ושאינו בכך הנדה שהפגם הוא משום המדות הרעות.

* **הערת העורך:** ראה מש"כ הבן איש חי בשו"ת **רב פעלים** אבה"ע"ז חלק ג סי' יב: "כי הנה פה עירנו בגדאד יע"א ימצאו הרבה בני אדם בכך שנקב השתן שלהם הוא למטה במקום שיתחברו האמה והעטרה ביחד, והמוהל מרגיש בהם ורואה אותם בשעת המילה וכולם בריאים ומולידים בנים. וימצאו בני אדם שהם ובניהם יש להם כך. ואמר לי אחי שהוא המוהל הגדול בעירנו אשר שלשת רבעי הנולדים הוא מל אותם, שימצא בשנה קרוב למאה וחמישים ילדים שהם כך, ויש אחד שיש לו בן פורת יוסף, כמה ילדים וכולם ברייתם כך, ואמר [אחי] **שהוא מרגיש בהם מעת המילה**, על כן זה הענין הוא ברור שאין בו שום מיחוש. ...ותמהתי איך מצאו דבר זה חידוש בערי אשכנז, וכאן הוא דבר המצוי הרבה".

וראה **רפואה והלכה – הלכה למעשה** (מכון שלזינגר ירושלים, תשס"ו) עמ' 329-330.

8. **תשובות והנהגות** ח"ב סימן תרכג.

9. **תשובות והנהגות** ח"א סימן תשכח.

10. **שו"ת מנחת יצחק** ח"ז סימן צ.

11. **שו"ת מהרי"ט** ח"ב סימן מט.

12. **נשמת אברהם** ח"ה עמוד קיז.

ד. בני נדה, האם מחוייבים לגלות ד"ז לצד השני?

ובכלל אף גבי בני נדה, עיין בשו"ת מנחת יצחק¹³ שכתב ששפיר כתב הגאון מוהר"ש הלוי ואזנר שליט"א דאין להעלים עין מעיקר ההלכה שיש פגם, ולכן המתיר עליו להגיד הלכה זאת של פגם, אבל הרשות נתונה להגיד כי אם לא יחוש לזה יתכן מאוד שיצליחו. וע"ע דברים ברוח זו בשו"ת משנה-הלכות חי"ז (סימנים ט-י) וע"ש, והוסיף במנח"י (שם) להביא משו"ת אמרי יושר¹⁴ שכתב שקשה מאוד להטעות את המשוך אף שמשורת הדין הכלה כשרה מטעם ס"ס, הרי הספק הוא שמא מנכרי, ואף שהולד כשר, פגום מיהא הוי וגם עכ"פ בת דומה היא, נהי שיש להתירה למי שידע הענין, אבל להטעות אותו בדבר שהוא קפידא רבה לישא בת ספק מנכרי וכו' כל המסיע לזה הוי עכ"פ כיועץ עצה רעה דעובר משום לפנ"ע ל"ת מכשול. ובשו"ת חלקת יעקב אבה"ע¹⁵ ס"ל שאם הרב נשאל אם בני נדה מותרים בקהל אינו מחוייב להזהיר על ענינים אחרים, ובספר בית חתנים¹⁶ הבין בדעתו שאין המשוך צריך להודיע אם לא נשאל ע"ז. ולע"ד לא דק בכונתו של החלק"י הנ"ל, שהוא מדבר על הרב שנשאל אם כשרים, וע"ז כתב שאינו מחוייב להזהיר על ענינים אחרים, ולא איירי לגבי החתן או הכלה אם מחוייבים הם עצמם להודיע זאת לצד השני כיעו"ש, ומה שהסתמך בבית חתנים הנ"ל ע"ד הקהילות יעקב ביכמות הנ"ל, ושכ"כ באורחות רבינו¹⁷, והנה אם משום דברי הקה"י א"כ באנו להאמור לעיל, וכמו שהתבאר מה שיש לדון בדברי הקה"י. וראיתי בשו"ת עטרת פז¹⁸ מה שהאריך בטוטו"ד בדין בני נדה אם מחוייבים להודיע זאת בשידוכים, והאריך בדיוקים בזה מדברי הפוסקים, וסוף דבר העלה שאין להם לעורר ע"ז, ורק אם שואלים ע"ז יאמר את האמת.

עוד צידד שם¹⁹ דתליא מילתא בהקפדתו של אדם וע"ש, והיינו שאם יודעים שהצד השני מקפידים בזה מאוד יש להודיעם ד"ז אף שלא שאלו ע"ז. ועיין בשו"ת ישיב משה טורעצקי²⁰ ששאלו את הגרי"ש אלישיב שאם חברו בעל תשובה, ושאלו עליו אם הוא בעל תשובה בנוגע לשידוך, וכתב שמחוייבים להגיד את האמת, שזה דבר שחוששים לו העולם שמא יחזור לסורו, אעפ"י שעכשיו הוא חזק מאוד ע"ש, ומסתבר שכונתו שיש להודיע ע"ז, ואף אם לא שאלו ע"ז יש להודיע ד"ז.

ומ"מ כבר הבאנו גבי בני נדה שהרשות נתונה להגיד כי אם לא יחוש לזה יתכן שיצליחו, ובשו"ת אדרת תפארת²¹ כתבנו בשם בעל שו"ת קנה בשם שליט"א שאמר שאם מתאימים מצד שאר הדברים אין לחוש, וציינו בזה לעוד כמה ספרים

13. שו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן קז.

14. שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קיד אות ח.

15. שו"ת חלקת יעקב אבה"ע סימן יא.

16. בית חתנים ח"א פרק ב.

17. אורחות רבינו ח"א דף רסח.

18. עטרת פז ח"ג אבה"ע סוף סימן ב.

19. בד"ה ועכ"פ.

20. שו"ת ישיב משה טורעצקי עמוד רמב.

21. שו"ת אדרת תפארת ח"א סוף סימן לב.

בזה, ובתוכם לשו"ת ישכיל עבדי²² שכתב שאם ההורים חזרו אח"כ בתשובה תיקנו למפרע את הפגם ושכבר נמשלה התשובה למקוה ישראל, וע"י המקוה הזה אותה רוח מסאבא חלפה לה ואיננה, ועוד הוסיף ראייה מהאר"י ז"ל בשער רוח"ק וע"ש. ועיין בספר מעט דבש²³ שהביא ראייה לדבריו מהגמ' בב"ב²⁴, ועיין בספר ללקוט שושנים²⁵ מ"ש לפקפק על ראיית המעט דבש הנ"ל, וע"ע בשו"ת עטרת פז (הנ"ל) מ"ש בכ"ז וע"ש גם ציינו לשו"ת אגרות משה²⁶ ועו"ש²⁷ שסומך בזה על סימנים כאשר מתנהגים בצניעות, שהאמא לא היתה נדה דאורייתא, וע"ע בזה בשו"ת ישיב משה²⁸ בשם הגר"ש אלישיב שליט"א, ובשו"ת ישיב יצחק ח"א (סי' כט) ובספר שמחה לאיש (סי' ג, אות לט) ממעשה איש ח"ב (עמ' רט) וח"ג (עמ' קע). וע"ע בשמחה לאיש הנ"ל לקמן (סי' ח, אות נה) ממעשה איש ח"ה (עמ' כה) וקריינא דאיגרתא ח"ג (סי' נד) ואורחות רבינו ח"א (עמ' רסח), וע"ע שם בענין נישואין עם בת גרים). וע"ע בשו"ת ברכת יהודה²⁹, ובספרים הנ"ל מ"ש בכ"ז (ומ"ש בללקוט שושנים הנ"ל³⁰ בשמנו שפסקנו וכו', אינו מדויק רק שצינו לספרים). והגר"ב"ץ אבא שאול זצ"ל השיב לבחור: "אין אחרת?", וענה שיש לה מדות טובות ויר"ש. ושאל: "בן כמה אתה?" וכשהשיבו עשרים ושנים ושמונה חדשים, א"ל: "תקח".

ה. עוד בעניינים הנ"ל.

במקום שמקפידים אך אין כופין לגרש, האם חייב להודיע?

עוד כתב בספר נשמת אברהם ח"ה (הנ"ל) בשם הגר"ש אלישיב שליט"א שהוא חולק על הקהילות יעקב ושאין ראייה לדעתו מהגמ' ביבמות הנ"ל, כי שם מדובר על שאלה של פגם משפחה, וכיון שלדעתו של רב יהודה שהוא היה גדול הדור היה כשר לגמרי, ורק מפני עמי הארץ שבמקומו אמר לו שילך למקום שלא מכירים אותו ויתחתן שם, אבל באדם שהוציאו לו אשך יש פגם בגופו, ואפילו אם לדעת הרופאים יכול להוליד, יש ולא ירצו אותו כחתן, ולכן צריך להודיע לצד השני. ודבריו בדחייתו את הראייה קרובים לדברי הצ"ח הנ"ל, וכל שאולי לא ירצו אותו מחויבים להודיע (אכן לגבי זה שכרתו לו אשך לכאורה תלוי בדעת בנ"א, והרבה טענו שאם הכל בסדר רובא דעלמא לא מקפידים), ואף שיש פגם ביחוס ויודעים שהצד השני הגם שיודע שהם כשרים לבא בקהל אף לכתחילה, מ"מ הם מקפידים ע"כ (ובזה"ז הרוב כן מקפידים שהאבא לא יהיה גוי) נראה דס"ל להגר"ש אלישיב הנ"ל שחייבים להודיע. ודלא כמו שראיתי להגר"ש זעפרני שליט"א בספרו שמרו משפט³¹ שכתב

22. שו"ת ישכיל עבדי ח"ז אבה"ע סימן ג'.

23. מעט דבש סימן כו.

24. ב"ב קמט, א.

25. ללקוט שושנים ח"ב סימן ד, עמודים רצד-רצה.

26. שו"ת אגרות משה כרך ז' סימן יד.

27. סימן כג אות ג'.

28. שו"ת ישיב משה עמודים קעג-קעד.

29. שו"ת ברכת יהודה חיו"ד, סימן לג.

30. עמוד שג.

31. שמרו משפט סימן לח.

בדעתו (עפ"י דבריו שהובאו בנשמת אברהם הנ"ל) שבפגם משפחה אין צריך להודיע ושכו"ע מודים בזה. ולהאמור מלבד מה שהתבאר שלא כו"ע מודים בזה, עוד בה שאף הגר"ש אלישיב שליט"א מודה שאף בפגם משפחה היכן שמקפידים אף שיודעים שכשרים לבא בקהל אף לכתחילה, חייבים להודיע. ועיין כיו"ב בשו"ת קנה בשם³² שכתב שמסתבר שגם במומים שאין כופין לגרש, מ"מ אם דרך העולם להקפיד עליהם אסור להסתירם, שהרי גם באופן זה פטור המבטל מקנס וכמבואר בשו"ת חו"י³³ ועוד, וה"ה בנד"ד גבי פגם משפחה שאף שכשר לבא בקהל, מ"מ דרך העולם להקפיד ע"ז ואסור להסתיר ודו"ק.

וראיתי עוד בספר נשמת אברהם ח"ה (הנ"ל) שכתב להעיר מדברי שו"ת משיב דבר³⁴ שכתב שכאשר יש בזיון לאב חייב הבן לשמוע לאביו אם הוא מוחה בו שלא יתחתן. ולכאורה בודאי שיהיה לאבי הכלה (והכלה) בזיון וצער לכשיודע להם שאבי החתן הוא נכרי, ואיך ייעץ לו ר"י זיל איטמר, וכתב בנשמת אברהם (שם) דאולי צ"ל שלא יכירוהו לעולם שאביו גוי, אך אם יש סיכוי שיכירוהו אח"כ אה"נ דאסור משום גניבת דעת וצ"ע ע"ש, ומצאתי שכיון לשו"ת אמרי יושר³⁵ שכ"כ לדחות בדחייתו השניה את הראיה מהגמ' ביבמות הנ"ל כיעור"ש, וכ"כ ג"כ מדעתו הרחבה בספר חידושים וביאורים (להגר"ח גריינמן שליט"א) ביבמות³⁶ הנ"ל בדחייתו הראשונה, עוד כתב לדחות בחידושים וביאורים (שם) בדחייתו השניה, דשמא לאבי הבת, היה מודיע ע"ש, ומכ"ז מתחזק מה שהתבאר שא"א להקל בפשיטות עפ"ד הגמ' ביבמות הנ"ל שלא לגלות דברים שמקפידים בהם אף שלאחר מעשה לא יקפידו, עוד כתב בחידושים וביאורים (שם) בדחייתו השלישית, דשמא אח"כ היה מודיע להם ומפייס, והתירו לו להטעותן מפני גודל הדחק וכו', והנה מלבד מה שסמי חד מקמי תרי, ולב' דחיותיו הראשונות התבאר שאין להקל להעלים מומים כשיודעים שהצד הב' מקפיד, זאת ועוד גם לדחייתו השלישית שאח"כ היה מודיע להם ומפייס (דהיינו שלאחר שנישאו היה מודיע ומפייס), נראה מדבריו שברור לו שיתפייסו אח"כ, למרות שאם היה מודיע מראש לא היו מסכימים, וכ"ז מפני גודל הדחק משום שאף אחד לא היה רוצה להתחתן עמו שחשבו שאינו כשר לבא בקהל, אולם בשאר פגמים שרוצה להעלים מפני שרוצה שידוך מושלם, מנ"ל היתר להעלים דברים שמקפידים שרוצה להעלים מפני שרוצה שידוך מושלם, ואף אם יגלה מקודם יוכל עכ"פ להשיג שידוך בדומה לו ודו"ק.

וכן מורים פשט דברי ספר חסידים הנ"ל שכתב שלא יכסה מום בני ביתו אם יש להם איזה חולי שאילו היו יודעים אותם המזדווגים עמהם אותו חולי לא היו מזדווגים וכן מורים פשט דברי החפץ חיים הנ"ל, ואף שאפשר לדחוק ולומר דאיירי במקום שגם אחר שנישאו לו לא ירצה הצד השני לבטל הקנין וכמו

32. קנה בשם ח"א סימן קכא.

33. שו"ת חו"י סימן רכ.

34. שו"ת משיב דבר ח"ב סימן נ'.

35. שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קיד.

36. מ"ה, א.

שראיתי שכ"כ בקובץ מבקשי תורה, שידוכין ונישואין³⁷ בשם ח"א ושהו מ"ש בס"ח פן יאמרו קדושי טעות היו אלא יפרידום ולא יהיו ברע יחדיו, ועוד הוסיף שכוונת הס"ח שישנם אופנים שימשיכו לדור יחד, מ"מ כל חייהם יהיו ברע יחדיו, ומצב שכזה מוגדר כהונאה וכחשש קידושי טעות, משא"כ בנידון של הקה"י דאחר שינשאו סוף כל סוף מתרצים לגור יחדיו. וכמה תשובות בדבר, ראשית שלשון הס"ח בתחילת דבריו הוא: ...אם יש להם איזה חולי שאילו היו יודעים אותם המזדווגים עמהם וכו' לא היו מזדווגים ע"ש, וזה מורה שכל שידוע שהצד השני מקפיד בזה, ולא ירצה להתחתן, אף שבדיעבד לאחר חתונה יסכים, חייב לגלות מום זה, ומ"ש בס"ח (שם) פן יאמרו קידושי טעות היו וכו' ולא יהיו ברע יחדיו, נראה שהכונה שאף שלא רוצים לאחר מעשה להתגרש, וכידוע כמה קשים גירושין, מ"מ הצד השני מרגיש שרימו אותו, ויתכן ג"כ שטוען שזה קידושי טעות, שהרי מתחילה לא היה מתרצה. וזה גורם שהגם שממשיכים לחיות הם חיים ברע יחדיו, מחמת זה, וכמו שכתב הגרש"ז אויערבאך, במבקשי תורה הנ"ל³⁸ שלגלות במחלה של... זהו טובת שני הצדדים ע"ש, ומה שהביא בקה"י הנ"ל ראייה לדבריו מהגמ' ביבמות³⁹ כבר התבאר שיש לדחות ראייה זו בכמה פנים, זאת ועוד בהא דדן בקה"י באחד שכרתו לו אחד מאשכין, והותר בדיעבד לבא בקהל, וכן כשהאבא גוי, לא ידעתי מנ"ל לנקוט שבדיעבד אחר חתונה לא ירצו לבטל הקשר, דלכאורה הקפידא בכה"ג היא גדולה, ואצל כמה עכ"פ יתכן וירצו לבטל את הקנין, אולם גם ללא זה נראה כנ"ל.

ו. כשלא שאלו, האם הוי סימן שלא כ"כ איכפת להם

ומ"ש בנשמת אברהם (שם) שיש לעיין בגמ' ביבמות⁴⁰ הנ"ל כמה דברים אמורים, כי אם אבי הכלה, והכלה, שאלו אותו אודות הוריו (אפילו לא חשדו שאביו גוי) אזי מוכרח לספר את האמת, ואם לא שאלו סימן הוא שלא כ"כ איכפת להם וכו', הנה כבר הביא כיו"ב בקהילות יעקב ביבמות הנ"ל⁴¹, וכתב ע"ז שבאמת סברא זו מצאנו בתוס' חולין צד ע"ב, וכתב ע"ז בקה"י (שם) דמ"מ נראה דאין זה לכו"ע, דהמ"מ פט"ו ממכירה ה"ג כתב בשם 'יש מי שכתב' שאם היה דבר שהלוקח היה יכול להבחינו לאלתר אינו חוזר. ועיין משנה למלך שם שהרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל חולקים ע"ז, ואף לה"מ שכתב, אינו מוכרח, דמנלן דזה מצוי לחשוש על סתם ישראל שהוא נולד מנכרי. (ובפרט שכאשר אביה הוא גוי הרי לא כותבים את שם אביה הגוי בכתובה, ויש אומרים שדי בזה לסימן שלא תחתן עם כהן וא"צ לכתוב גיורתא, וי"א שגם לכלה כזו יש לכתוב גיורתא, עיין במשפט הכתובה⁴²). ושור"ר בשו"ת משנה הלכות⁴³ שדן

37. ח"א עמוד ק"ז.

38. מבקשי תורה עמוד ט'.

39. יבמות מה, א.

40. יבמות מה, א.

41. בד"ה ומה.

42. משפט הכתובה ח"א עמוד שי.

43. שו"ת משנה הלכות ח"ג סימן קס"ח.

במי שאמו ישראל ואביו נוכרי אם צריך לפרסמו שהוא פגום, וכתב להביא ראיה מהגמ' ביבמות⁴⁴ שאין צריך לפרסמו והרוצה להתחתן, עליו לבדוק וליקח מיוחס או מיוחסת ואם הלך למקום שאין מכירין אותו א"צ לפרסם, דאל"כ איך יעצו אותו זיל גלי וכו' אף שהוא פגום לכהונה, ומי שאינו מכיר ואינו מקפיד (א"ה: היינו לברר) איסורא ליכא, אבל אם שואלים חייב להגיד, וכ"ש בפסולים אחרים וע"ש, ויש להשיב ע"ז מהאמור ודו"ק.

ז. האם יש לגלות להורים הנותנים והמסייעים בהוצאות? האם יש לשמוע להורים שלא רוצים לגלות? מהו החיוב שיש על בני משפחה לגלות?

וראיתי עוד בנשמת אברהם⁴⁵ שהסתפק כאשר הזוג יודעים, וההורים לא יודעים, האם מותר לגלות להורים הואיל והם מסייעים בהוצאות הנישואין, ואילו היו יודעים לא היו מסייעים, ומה הדין כאשר אין ההורים רוצים לגלות, האם יש חיוב על החתן או על הכלה, או לאחיהם לגלות לצד השני כנגד רצון הוריהם, ומה עם מצוות כיבוד הורים ע"ש, ונראה שמאחר וההורים נותנים את ההוצאות, ואם היו יודעים לא היו נותנים יש לגלות להם, אולם גם אם יתנגדו אח"כ ולא יתנו את ההוצאות אינם מחויבים לשמוע אליהם (עיי' בדברינו בשו"ת אדרת תפארת⁴⁶ מלבד כאשר יש להם בזיון מזיווג זה).

ובספק השני שבנשמת אברהם הנ"ל כאשר ההורים אינם רוצים לגלות אם החתן או הכלה או אחיהם צריכים לגלות, נראה שהיכן שמחויב עפ"י דין לגלות ממילא חייב לגלות ואין נדחה דבר זה מפני כיבוד הורים. וכן ראיתי בספר בית חתנים⁴⁷ שכ"כ ע"ד הנשמת אברהם הנ"ל. ומ"מ יש להוסיף שבנוגע להוצאות אף שיודע שיתנגדו אם ידעו, מ"מ בדרך כלל אף שעושה נגד רצונם מכיון שסוף סוף מתחתן, כן ההורים נותנים את מה שרצו לתת, חוץ ממקרים יוצאים מן הכלל, אבל בסתם מצד מה שנותנים את ההוצאות נראה כנ"ל. וראיתי להגר"י נויבירט שליט"א (שם) שכתב שלכאורה יש לדון אם הוא יודע שבעתיד זה יכול להפריע בשלום בית כאשר נתגלה לצד השני המום שבו, איך יתכן שנאמר שוא"ת ומשום כיבוד אב ואם ע"ש, ולדברינו גם מבלי להגיע לזה נראה שיש לגלות, וכמוש"נ.

ח. האם יש לגלות מחלות שאינן תורשתיות?

עוד הסתפק בנשמת אברהם (שם) אם יש חיוב לגלות ממחלה שיש להורים כשיש להניח שהצד השני היה נמנע משום כך אפילו אם זה לא תורשתי ע"ש. ונראה שמכיון שאין זה תורשתי ואין רוב העולם מקפיד, כ"ז שאין אנו יודעים בבירור שהם מהמיעוט שבאמת מקפיד בזה, אין לגלות דבר זה. דעיי' בחפץ חיים (הנ"ל) שכתב שאם הבחור רק חלש בטבעו אינו בכלל חולי ואסור

44. יבמות מה, א.

45. נשמת אברהם חלק ג' עמוד כז.

46. שו"ת אדרת תפארת ח"א סימן כז וח"ג סימן כה.

47. בית חתנים ח"א פרק ב, עמוד ל"ב.

לספר זאת. וע"ע בשו"ת משנה הלכות⁴⁸ שנשאל ע"ד מי שיש לו מיחוש קטן שהוא זקוק לדיעט, אבל הוא בריא ושלם, וכתב שאין זה בכלל חולי ואין צריך לאומרו, וע"ע בשו"ת משנה הלכות⁴⁹ שכתב שאם יש חולה נפש במשפחה, אם לא שאלו ע"ז אין לומר, חוץ מכאשר מוחזק במשפחה כך, וע"ע בדבריו של שו"ת משנה הלכות⁵⁰ וע"ש וע"ע בתשובות והנהגות⁵¹ ובאנציקלופדיה הלכתית רפואית⁵². ושו"ר באורחות רבינו⁵³ שאם יש ג' אחים חולים או אב בן ונכד מקרי מוחזק ויש לחוש, ושם⁵⁴ מהחזו"א באם לא שפויה שזה תלוי אם היה קודם שנולד החתן, ושם⁵⁵ שכשאם סבלה ממחלת נפש אמר החזו"א שלא לעשות, ורגז על אבי המדברת מדוע סיפר ע"ש, ולכאורה אם אכן יש חשש יש חיוב לגלות, וע"ע באורחות רבינו⁵⁶ גבי אח גמד, וע"ע בשו"ת קנה בשם⁵⁷ שכתב שבחסרונות שאין דרך העולם להקפיד בודאי שאין לגלותם. ואכן ראיתי בספר בית חתנים (הנ"ל) שכתב ע"ד הנשמת אברהם הנ"ל שאין חיוב לגלות בכה"ג, ואם הצד השני מקפיד כ"כ, מי מונע בעדו מלברר ולשאול, ואה"נ שאם שואלים ע"ז בפירוש מחויב לגלות, ואנו סייענו ד"ז מדברי הפוסקים הנ"ל. וע"ע דברים ברוח זו בספר מאיר עיני ישראל על החפץ חיים⁵⁸, וע"ע לקמן.

ט. האם רופא חייב לגלות לצד השני?

עוד הסתפק בנשמת אברהם (שם) אם הרופא חייב לגלות לצד השני אף שע"ז הוא עלול לקפח את פרנסתו דלא ירצו לבא אליו ע"ש, והנה בזה יש לדון מצד זה שזה בשוא"ת, ולדעת פוסקים רבים אינו מחוייב למסור כל ממונו, אולם במציאות לא נראה שהדברים מגיעים עד כדי כך, ובפרט שיכול לגלות בסתר או ע"י אדם אחר. ואכן בשו"ת ציץ אליעזר⁵⁹ האריך גבי רופא שמחוייב להודיע כאשר יודע שהבחורה אינה יכולה להוליד, או הבחור, ומצד שבועת הרופאים ס"ל שמהיות טוב שיעשה התרה ועש"ב (והובא בנשמת אברהם הנ"ל), וע"ע בשו"ת חלקת יעקב⁶⁰ שכתב שהרופא מחוייב לגלות לכלה שהחתן חולה במחלת הסרטן (והובא בנשמת אברהם שם). וע"ע בשו"ת באר משה⁶¹ שהב"ד החלקת יעקב הנ"ל, וכתב שבאמת ראיותיו מהרמב"ם והשו"ע אינן ברורות ויש לפקפק הרבה, עכ"ז מסביר חיצונה הדין עמו וכו' וכמו כן רופא היודע שהבחור חולה

48. שו"ת משנה הלכות ח"ה סימן רנד.

49. שו"ת משנה הלכות ח"ב סימן רעח.

50. שו"ת משנה הלכות ח"ב שם סימנים רעט, רפ, רפא.

51. תשובות והנהגות ח"א סימן תתעט.

52. אנציקלופדיה הלכתית רפואית ח"ה עמוד 623.

53. אורחות רבינו ח"א עמוד רסו.

54. עמוד רסז.

55. עמוד רסח.

56. אורחות רבינו עמוד רעג.

57. שו"ת קנה בשם ח"א סימן קכא.

58. מאיר עיני ישראל על החפץ חיים ח"ו עמודים 610-611.

59. שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סימן ד'.

60. שו"ת חלקת יעקב אבה"ע סימן עט'.

61. שו"ת באר משה ח"ח סימן נט' אות ד'.

עצבים מחוייב להודיע להכלה או למשפחתה, וכן שאר מחלות הגורמים הצרות בודאי ובודאי הרופא עובר על לאו דלא תעמוד על דם רעך אם לא יגלה, ולא דוקא רופא אלא כל מי שידע מסוד ענין כזה מחוייב להגיד לצד השני.

וע"ע באנציקלופדיה הלכתית רפואית⁶² שרופא מחוייב לגלות, ומציין לחפץ חיים⁶³ ולדברי הגר"מ פיינשטיין. וע"ע שם⁶⁴, מהגר"י זילברשטיין שליט"א שיש לרופא לגלות שיש כליה אחת או סכרת בדרגה חמורה. ויש להעיר גבי מי שיש לו כליה אחת, שלכאורה הרי יש מהפוסקים הסוברים שמצוה לתרום כליה. ואולי שאני לגבי שידוך שהרבה מקפידים, בפרט שיש סוברים שאסור לתרום כליה, ושו"ר בתשובות והנהגות⁶⁵ שכתב שאחרים לא יגידו אם לא נשאלו ע"ז אבל החתן והכלה יודיעו זה לזה, וזה שנשאלו תלוי במדת הסבל אם יודיעו ע"ש. ובעיקר הדבר בענין רופא אם חייב לגלות כ' בתשובות והנהגות (שם) שרופא שנשאל יכול להשיב שהוא חייב לשמור על סודיות וע"ד כן גילו לו ושילמו לו ע"ש, ואין דבריו נראים משום שכאן מדובר בלאו דלא תעמוד על דם רעך, וכמובא ג"כ בתשובות והנהגות שם.

עוד הסתפק בנשמת אברהם (שם) אם גם בני משפחה כגון סבא וסבתא דודים ודודות חייבים לגלות, גם אם הם יודעים שזה נגד רצון ההורים ושהדבר יגרום למחלוקת גדולה וכו'. ולע"ד מקום פטור לא מצאתי, והיכן שיש חיוב לגלות חייב לגלות. ומ"ש לגבי אחים שייך גם כאן ביתר שאת.

י. היתר לגלות או חיוב לגלות?

ומש"כ בנשמת אברהם ח"ג בשם הגרש"ז אויערבאך שאולי אין חיוב לגלות על מחלות רק היתר, כי אפשר אולי לדייק כן מדברי החפץ חיים, כי לגבי אפיקורסות ולגבי בית פריצות כתב שצריך לגלות, בו בזמן שלגבי מחלות כתב שיש לגלות, ושוב אין על המגלה איסור רכילות. אולם לעומתו ראיתי בשו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ז הנ"ל (בד"ה והיתה) שכתב שהגם שהחפץ חיים ז"ל מדבר בכל דבריו רק מהיתר לגלות, נראה דזהו משום שבזה הוא עוסק בספרו, מכל מקום אחר שכבר יש היתר ברור הדבר ברור שכבר יש חיוב לגלות, מפני שזה דבר המובן מעצמו. והכי מסתברא, וכן מתבאר מדברי שו"ת חלקת יעקב, ובאר משה, וקנה בושם, ותשובות והנהגות הנ"ל. ועיין עוד בשו"ת יחזקאל דעת⁶⁶. וע"ע בתשובות והנהגות⁶⁷.

ושוב ראיתי במכתב הגרש"ז אויערבאך שהובא בקובץ מבקשי תורה, שידוכין ונישואין⁶⁸ שכתב: ...במחלה של... פשוט הדבר שאם השואל לא יודע מזה והצד השני לא יודיעוהו, שצריך לגלות מזה, (אגב זה טובת שני הצדדים),

62. אנציקלופדיה הלכתית רפואית ח"ה עמוד 622.

63. כלל ט' סעיפים ד'-י'.

64. עמוד 623.

65. תשובות והנהגות ח"א סימן תתע"ט.

66. שו"ת יחזקאל דעת חלק ד' סימן ס'.

67. תשובות והנהגות חלק א' סימן תקנח ועוד שם סימן תתעט.

68. מבקשי תורה, שידוכין ונישואין ח"א עמוד ט'.

רק לאחד, יחד עם אזהרה חמורה לא לספר כלל לאיש, וכן מבואר בח"ח ע"ש, וזהו כמו שנתבאר.

יא. האם מותר ליפות אשה כעורה, או שיש בזה אונאה?

ראיתי ליעב"ץ בחידושו לבבא מציעא⁶⁹ שכתב שמותר לפרסם וליפות הבת לקדשה להגון לה (ואפילו בימי אבלה אינה רשאה לנוול עצמה מהאי טעמא) כדי שתמצא חן בעיניו ע"ש ונראה שזהו ש"ס ערוך בכתובות⁷⁰ וקידושין⁷¹ ואת בנותיכם תנו לאנשים, דנלבשה וניכסה וניכתב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו ונסבה לה ע"ש, וע"ע בכתובות לקמן⁷² הרוצה שילבין את בתו יאכילנה אפרוחים וישקנה חלב סמוך לפירקה ע"ש, וע"ע בתוס' בשבת⁷³ ובפרש"י שם⁷⁴.

עוד כתב היעב"ץ (שם) שאפילו היא כעורה מותר לעשות כן כהיא עובדא⁷⁵ דהכניסוה לבית ר' ישמעאל ויפיה וכו'. והוסיף היעב"ץ (שם) ברם הני מילי בכעורה גרידא, אבל אם יש בה מום מן המומין הפוסלין בנשים ומפרססה להסתירו, אין אונאה גדולה ממנה לו ולה שאפילו יוצאת ממנו בלא כתובה ויש בושה הרבה ע"ש.

יב. כמה נדונים של חולי שנדונו בדברי הפוסקים

ראיתי בשו"ת שבט הלוי⁷⁶ שנשאל אודות בתולה שנפלו כל שערותיה והולכת בפאה נכרית אם חייבת לגלות דבר זה, וכתב לדון בזה. ומסקנת דבריו שצ"ע להקל בזה, מ"מ אפשר ליעץ שלא תגלה בפעם ראשונה או שניה וכו'. וע"ע בתשובות והנהגות⁷⁷ לגבי מחלת סוכרת בו או בה (ב"מ) שיש להודיע ע"ז כיון שזה גורם להפרעות במהלך חייהם הרגיל שצריך דיאטה מיוחדת וכו'. ויש עוד להעיר שכאשר הוא חולה "סוכר" יש סיכויים גבוהים לבעיות בכח גברא כידוע (וע"ע לעיל מהגר"י זילברשטיין שעל הרופא לגלות שהוא חולה בסוכרת כשזה בדרגה חמורה). עוד כתב בתשובות והנהגות (שם) לגבי "אולקוס" שראוי להודיע זה לזה כשהדיאטה מפריעה אבל לא נקרא חסרון כ"כ שאחרים יספרו אם לא נשאלו. עוד כתב בתשובות והנהגות (שם) בהפרעות נפשיות אם היו פעם לאיש והיום בריא לגמרי ולא צריך תרופות, שנראה שאינו חייב להודיע כשאין שום חשש לעתיד אם אכן היה זה רק משבר שחלף. ואצל האשה אף שהיה לה פעם אם עלול להפריע ולהתעורר שוב בלידה או לאחריה חייבת להודיע. ואדם אחר שלא נשאל אם זה היה פעם ואין חשש לעתיד וכהיום אין אצלם, ראוי לא להתערב ולהסתלק מלמסור בהענין כלל. וע"ע באנצקלופדיה הלכתית

69. יעב"ץ בבא מציעא ס, א.

70. כתובות נב, ב.

71. קידושין ל, ב.

72. כתובות נט ע"ב.

73. שבת פ, ב בד"ה שהגיעו.

74. בד"ה שקל בה וכו'.

75. נדרים סה, א.

76. שו"ת שבט הלוי ח"ו סימן רה.

77. תשובות והנהגות ח"א סימן תתעט.

רפואית⁷⁸ בשם הגר"י זילברשטיין שליט"א בשיעוריו לרופאים גבי מחלות נפש, וע"ע באורחות רבינו⁷⁹ גבי בחור שהיה תקופה בלתי שפוי והבריא, וע"ע בשו"ת קנה בשם⁸⁰ גבי מחלת הנפילה, שהיה נכפה כמה פעמים, וע"ע באנציקלופדיה הלכתית רפואית⁸¹ גבי חתן שאחיו סובל מכפיון ויש חשש תורשתי של 4% לגבי החתן, וע"ע שם לגבי מי שסובל מכיב וע"ש.

וראיתי עוד בחשוקי-חמד על מסכת בבא מציעא (ס. עמ' רנד והלאה) שדן אם יש לגלות לחתן על נסיון ההתאבדות של הכלה בצעירותה, והביא בתוך דבריו מהקהילות יעקב ואורחות רבינו הנ"ל, וכתב שמו"ח הגר"ש אלישיב שליט"א אמר שזה מראה שאופיה חלש ואינה מסוגלת לעמוד בלחצים, ועצתו שכן תגלה, ותוסיף ותאמר שהשי"ת יתן ונחיה יחד וכו' ומקח זה יהיה מעולה וטוב וכו', כי עלינו לדעת שאין לאיש ולאשה מה להסתיר איש מרעהו וכו', וכך הוא לשון שטר התנאים והשדוכים: ואל יעלימו זה מזו, וזו מזה, אלא ידורו באהבה ובאהבה בשלום וברעות וכו', ואז ידע החתן מה עומד לפניו וע"ש. וע"ע בספרו עלינו לשבח (במדבר, חלק התשובות סי' נא) שדן אם החתן חייב לספר למשורכת שיש לו אח חרש או שוטה, ועיקר נדונו שם שמא ימות בלי זרע ואז תשאר עגונה משום שלא יוכל האח החרש או השוטה לחלוץ לה, וכתב שזה דבר רחוק וכו', אך עדיין צ"ע שמא תוכל לתקן עי"ז שיקדשנה ויתנה בתנאי כפול שאם תיפול לפני יבם לא תהיה מקודשת ע"ש*, ולכאורה במקרה כזה שיש לו אח חרש או שוטה יש לדון שחייב לגלות דבר זה מחמת החשש התורשתי שבדבר, ועיין לעיל. וע"ע בעלינו לשבח הנ"ל (סי' נב) שדן אם מותר לאחות מעבדה לקחת בדיקות דם של בחור ולעשות עם אותה בדיקת דם בדיקות נוספות ללא ידיעתו לצורך מידע נוסף עבור שידוכיו, וכתב להשיב שמסתבר שאין לעשות כן שזה בבחינת חרם דרבינו גרשום, ואף אם האחות היא עצמה משורכת אליו יתכן שאסור לה לבדוק יותר מהצריך וע"ש. וע"ע בספר היקר שמחה לאיש להרב ישי מזלומיאן שליט"א (סי' ח אותיות נח, נט) ועוד שם סי' י אותיות לט, מ, מא, מג, מד, מה, מח, קח, קט) ועיין עוד שם (סי' יא, אות א) בכמה וכמה עניינים בעניינים הנ"ל.

יג. פנויה שזינתה וחזרה בתשובה גמורה. האם חייבת לגלות לצד השני?

וראיתי בשו"ת אגרות משה⁸² אודות פנויה שזינתה, שכתב שבדואי שצריכה לגלות לחתנה דבר זה, אולם תגלה זאת רק לאחר שתדע בבירור שרוצה לישא אותה. וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק⁸³ גבי יתומה שמתנהגת כעת

78. אנציקלופדיה הלכתית רפואית ח"ה עמוד 486.

79. אורחות רבינו עמוד ער.

80. שו"ת קנה בשם ח"א סימן רכא.

81. אנציקלופדיה הלכתית רפואית ח"ה עמוד 623.

* **הערת העורך:** במקום דחק ועיגון, כגון אם יש לו אח מומר או אח במקום רחוק שקרוב לו דאי שלא יחלוץ – ראה שו"ע אבהע"ז סי' קנז סע' ד ברמ"א ובנו"כ שם, ובב"ח עה"ט שם ד"ה ונראה שהוא הדין מי שהיה לו אח שהלך מפניו. ולכן התירו האחרונים קידושין על תנאי באופן המבואר בנודע ביהודה מהד"ק, אבהע"ז סי' נו, ובשו"ת חת"ם סופר אבהע"ז סי' קיא. וע"ע בשו"ת חת"ם סופר אבן העזר סי' קי; תשובות מהר"מ שיק סי' ע; מעיל צדקה סי' ב; תשובות שב יעקב סי' מ. וראה עוד בערוך השלחן אבהע"ז הלכות יבום סי' קנז, יד-יח; בשו"ת מלמד להועיל, חלק ג' סי' נא, ובספר אין תנאי בנישואין שנערך ונסדר בראשונה בשנת תרס"ח ע"י הג"ר יהודה לובעצקי, ונדפס שוב עם תיקונים בוילנא, תר"צ ע"י אהרן דוב אלטר ודאראנאווסקי.

82. שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סימן קיח.

83. שו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן קטז.

בדרך הטוב והישר שנתפתתה פ"א לגוי לפני כמה שנים ואח"כ נתחרטה ע"ז מאד ונעשית לבעלת תשובה גדולה, וכעת נכבדות ידובר עליה אם אינו כהן, אבל יש לחוש שאם יגלו לו לא ירצה, וגם יהיה חרפה לה ולמשפחתה, וכתב להשיב שהדין פשוט שמחוייבת להגיד זאת מקודם. אכן אם אינה בעולה גמורה, אף שהערה בה או נבעלה שלא כדרכה, בודאי לא נוכל לחייבה לגלות עוונה היכן שהיא בטוחה בעצמה שרק מקרה היה וכעת עומדת בצדקתה, וביותר היכן שיש בזיון לבני משפחתה. ולעומתם ראיתי בשו"ת מהרש"ם⁸⁴ שדן בדבר בתולה שהרתה וילדה לזנונים, וכעת נשתדכה מרחוק בלא הודע מזה, ואם יודע לחתן יבטל הקשר, ועתה הגיע זמן הנישואין ושאלו איך להתנהג בכתובה. ומשמע בפשטות מדבריו שאכן אינה מחוייבת לגלות דבר זה. וע"ע בשו"ת מנח"י ח"ג הנ"ל, שהעיר מכמה פוסקים ששקדו שידע מי שרוצה לישא מישהי בעולה, שכפי הנראה מדבריהם חשו רק בשביל הכתובה, ולמה אין לחשוש ג"כ שטען פתח פתוח ויהיה מקח טעות ויעשה בעילתו בעילת זנות, והברכות של אירוסין וחתונה יהיו לבטלה, וביותר שלא יהיה מכוול לכהן, כגון אם נבעלה לפסול לה, וצ"ע בכ"ז ע"ש.

והנה במנח"י (שם) הוסיף שנראה שכ"ז שחייב להודיע שהיא בעולה כאשר נתברר שכן הוא ע"י עדים וכיו"ב, אבל כאשר יודע רק ממנה אינו מחוייב אלא רק לומר לה שהיא מחוייבת להודיע ע"ש, ועפ"י י"ל אף בדעת המהרש"ם הנ"ל, שמכיון שלא נתברר הדבר בעדים אין לו להודיע. ומה שיש עליה חיוב להודיע ס"ל שלא להודיע לה ד"ז מכיון שהיה ברור שלא תשמע לזה. אולם נראה שז"א מכיון ששם מדובר שילדה לזנונים והו"ל כמאה עדים.

ושוב הראני ידידי הרה"ג מאיר שמואלי שליט"א בספר היקר משפט הכתובה ח"א (עמוד דש) שכתב שכאשר אינה בתולה מחוייבת לספר זאת, ובנדון המהרש"ם הנ"ל י"ל שהיה ידוע שלא יהא שם מקח טעות, ושעוד שמע בזה מהגרי"ש אלישיב שליט"א ע"ש, ותירוצו הראשון תמוה, שהרי מפורש במהרש"ם שם שאם יודע ד"ז לחתן יבטל הקשר. וע"ע במשפט הכתובה בהמשך דבריו שם, שכתב לבאר מתי אינו מקח טעות, כגון שהיתה העראה, וכן יתכן שהבעולה אינה מקח טעות לחתנים מסויימים לפי מצבם, ויובן. והנה בנדון המהרש"ם לא היתה רק העראה, שהרי ילדה לזנונים כמפורש שם, וכן מ"ש גבי מקח טעות, מפורש שם שאם יודע לחתן יבטל הקשר, ולגבי הודעה הקובע זהו ההקפדה, הגם שאינו מקח טעות, וכמו שמתבאר מדברי הרבה פוסקים הגם שאין זה ברור, ולדעת הקהילות יעקב א"צ להודיע בכה"ג, ועיין בכ"ז לעיל. ועכ"פ בעיקר דבריו גבי העראה כיון לדברי המנח"י הנ"ל שכ"כ אבל לא מטעמיה. ועיין בשו"ת ישיב משה, טורעצקי⁸⁵ אודות מי שנודע לו שכשהיתה בת שש עשרה הסתובבה עם בחור, האם הוא מחוייב להודיע ד"ז, וכתב להשיב מכמה נימוקים שאין לו להודיע ד"ז וע"ש, והנה הגם שיש לדון בדבריו שם עפ"י המובא לעיל,

84. שו"ת מהרש"ם ח"ז סימן קנב.

85. שו"ת ישיב משה, טורעצקי בתשובות המחבר, אבה"ע סימן ב.

מ"מ בעיקר דינו נלמד הדבר במכ"ש מדברי שו"ת מנח"י ח"ג הנ"ל שאין צריך להודיע ודו"ק. (וכאשר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, ואם יש להודיע לחתן מזה, עיין בשו"ת רב פעלים⁸⁶ ובשו"ת יביע אומר⁸⁷).

ושו"ר בשו"ת דברי יציב⁸⁸ שדן בכיו"ב, וכתב כמה צדדי היתר בנדונו מכיון שנפלה למרה שחורה במשך שנים רבות ויש חשש שתצא לתרבות רעה ותדבק באיזה חפשי, ושיש בזה כעין תקנת הצבור ומנהג מבטל הלכה וכו', וניחא ליה לחתן למעבד מצוה רבה כזו להציל נפש מישואל, ואם תקבל על עצמה לשוב בתשובה שלמה וכו' עלינו להעלים עין מזה. ודבריו צ"ע מכיון שהרבה מקפידים בזה מאוד ומנ"ל להעלים ד"ז. ושוב נדפס ספר תשובות והנהגות ח"ה, ושם (סי' שמ) כתב שבבעלות תשובה שכל אחד יודע שבגיל צעיר מצוי שנכשלים אולי אין חיוב להודיע לבחור שהוא לוקח אשה שאינה בתולה, אבל בבחורה מבית כשר שנכשלה שיש מקום לומר שזוהי טעות שמקפיד בה, ועוד יש לחשוש שהכתובה פסולה וכו', על כן מודיעים אותו וכו' ע"ש. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק⁸⁹ גבי בנים מאומצים, שכתב שהם צריכים להודיע זאת לבן זוגם. וע"ע באגרות משה⁹⁰ בדבר בחור בן כ"ה שיש לו מחלה בשם תסמונת מארפאן שהיא באה מלידה וגורמת לחולשת הלב העיניים והגידים, וגם באופן חמור שהוצרך כבר לניתוח בלב, וגם הוא עיוור בעין אחת ויש 50% שיעבור לילדים, שודאי מחויבים להודיע, שלא יהיו קידושי טעות, וגם בלי זה יש איסור אונאה בנישואין כמו בממון, ואולי עוד יותר חמור. וע"ע בשו"ת צ"א חט"ז (הנ"ל) שכתב שמסתימות דברי החפץ חיים נראה שמחלה זהו לאו דוקא מחלה מסוכנת, אלא כל שהיא מקוננת בגוף ואינה בת חלוף וגורמת לסבל ואי נוחות והפרעות בחיים וכו'. וע"ש.

יד. בסוגי מחלות ובעיות של נשים, מתי צריך להודיע ד"ז לצד השני

וע"ע בשו"ת אגרות משה⁹¹ בדבר בתולה בת כ' שאין לה אורח כנשים, אבל יש מהרופאים שאומרים שכאשר תנשא לאיש ותבעל יהיה לה הוסת ותוליד בנים, אם יכול אביה להשיאה בסתם ולא לגלות ד"ז, והאריך וכתב לפי דרכו שכיון שראויה בעצם לבנים אינו רואה שיהיה חיוב לגלות דבר זה, ולרווחא דמילתא יחליטו האב והבת שאם יעבור זמן של ד' שנים ולא תקבל אורח כנשים תקבל גט בלי קושי ובלי תביעות. אולם ראיתי בשו"ת מהר"ש אנגיל⁹² הובא בצ"א ח"ז (הנ"ל) דס"ל שבכח"ג שאין לה סדר נשים י"ל דכיון שהוא שינוי מרוב נשים דעלמא, וכפי המובן הוא דבר שמקפידין, בודאי שחשיב מום וחשיב אמתלא מבוררת לבטל השידוך. ובצ"א (שם) כתב להסתפק

86. שו"ת רב פעלים ח"א אבה"ע סימן ב'.

87. שו"ת יביע אומר ח"ב אבה"ע סימן ט.

88. שו"ת דברי יציב חאבה"ע סימן טו.

89. שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן מד.

90. שו"ת אגרות משה אבה"ע ח"ד סימן עג אות ב.

91. שו"ת אגרות משה אבה"ע ח"ג סימן כ"ז.

92. שו"ת מהר"ש אנגיל ח"ד סימן עח.

בכה"ג שיש לה סדר נשים רק שהוא משונה מרובא דעלמא שהיא מקבלתו לעיתים רחוקות אם ג"כ כן הוא הדין שיש לה להודיע ע"ז ע"ש. וע"ע בשו"ת עמודי משפט ח"א (קונטרס עונה עשוקים הנדפס בסוף הספר) מה שהאריך בטוט"ד, ואף למחר"ש אנגיל הנ"ל אשה שיש לה שחלה אחת, יתכן שא"צ להגיד דבר זה משום שהכל אצלה רגיל מכל הבחינות, ולכשידעו דעת הרופאים בזה לאמיתו של דבר, לא יקפידו בזה. וכן נראה שכאשר ישנן הפרעות בווסת והסדרתן, שלפעמים זהו משום הפרעות בתפקוד השחלה, וזה ניתן לפתרון הורמונלי שנושא סיכונים לטווח ארוך, וכמובא באסיא⁹³ א"צ לומר דבר זה, שזהו דבר שכיח (וכמובא באסיא שם), וזהו בגדר של דבר שאין רוב העולם מקפיד. ועיין באסיא (שם) בתשובות הרב מרדכי הלפרין שליט"א שכתב שא"צ להודיע בכה"ג עפ"י דברי האגרות משה הנ"ל ע"ש, ואף להמהר"ש אנגיל החולק ע"ד האגרות משה, בנד"ד נראה שיודה שא"צ להודיע ד"ז. ועיין בתחומין⁹⁴ שכתבו שהגרש"ז אויערבאך בנשמת אברהם⁹⁵ חולק ע"ד האגרות משה הנ"ל, ואין דבריהם מוכרחים כיעו"ש, גם מ"ש בדעת הצ"א הנ"ל אינו מדויק כיעו"ש, ולדברינו ה"ז כמבואר.

עוד כתב בציץ אליעזר (שם) אודות אשה שהעבירו אצלה רחם מאישה אחרת שצריכה להודיע זאת. עוד כתב בציץ אליעזר (שם) באשה שהרופאים ציוו עליה לשמש במוך בגלל מחלה, שנראה שצריכה להודיע על כך לצד השני, לא מיבעיא כשצריכה לזה לזמן בלתי מוגבל, אלא אף על זמן ממושך. וע"ש.

טו. הותר בדוחק לבא בקהל, האם צריך להודיע לצד השני?

וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר חלק ז (הנ"ל) אודות מי שהותר בדוחק לבא בקהל אם צריך להודיע דבר זה. והביא מהדברי מלכיא⁹⁶ שכתב שאם הרופא אומר שיכול להוליד אין צריך להודיע, ובכל זאת יותר נכון שיודיע. וזה כמסקנת הקהילות יעקב ביבמות הנ"ל בתחילת דבריו בעצם דין מי שהותר בדוחק.

אולם נראה שמי שהוא שייך לקהילה שיש מהפוסקים המפקקים על אותה קהילה לבא בקהל מחשש ליהדותם או מחשש ממזרות, הגם שהוא סומך על הפוסקים שהתירו אותם לבא בקהל, מ"מ אם הצד השני הולך לפי דעת הפוסקים האוסרים יש להודיע זאת לצד השני, וכל כיו"ב. אולם אם ההיתר הוא בשופי וכשרים באופן גמור לבא בקהל, אין חיוב לגלות, ויכול ג"כ ליעץ שישאנה ובזה אף שו"ת אמרי יושר הנ"ל יודה, וכמוש"כ בשו"ת לב אריה, גרוסנס⁹⁷. וע"ע בשו"ת משנה הלכות⁹⁸ בחיוב שיש לגלות לחתן פסול משפחה וע"ש.

93. אסיא עג-עד תשס"ד, עמוד 189 'אמירת כל האמת בשידוך'.

94. תחומין כה, עמודים 54-55.

95. נשמת אברהם ח"ד עמוד קצ"ב.

96. דברי מלכיא ח"ג סימן צ.

97. שו"ת לב אריה, גרוסנס ח"א סימן לא.

טז. האם מותר להטעות בקשר לגיל, מידת הידיעות, השכלה מקצועית, מצב כלכלי ומעמד אישי (גרוש/אלמן)?

וראייתי עוד בספר בית חתנים⁹⁹ הנ"ל שכתב שאסור לאחד מהצדדים או לשדכן להטעות בקשר לגיל, למידת הידיעות, השכלה מקצועית, מצב כלכלי, אך אם לא נשאל ע"ז אינו מחוייב לגלות. אולם גרוש או אלמן וכן ההיפך מחוייבים לגלות. והנה מ"ש בבית חתנים הנ"ל גבי גיל ראייתי בספר תתן אמת ליעקב¹⁰⁰ בשם ספר מדבר שקר תרחק בשם גדול אחד שאמר לבחור בגיל גבוה שמותר לו לשנות. והוסיף ששאל להגרי"ש אלישיב שליט"א ואמר שמתיר רק שינוי קטן, דהיינו אם היא בת עשרים יכול לומר שהיא בת תשע-עשרה, אבל לא יותר מזה, והגרי"ש אויערבאך (שליט"א) אסר בזה לשנות אף שינוי קטן. והגרי"ב זילבר שליט"א כתב אליו: אודות לשנות בענין שידוך בנוגע להגדיל פשוט הוא דאסור מה שדרך להקפיד. והוסיף בספר הנ"ל שעובדא שמע משני ת"ח שהגרי"א קוטלר זצ"ל התיר לבחור שהיה בגיל שלושים לשנות ולומר שהוא בן עשרים ושמונה. אבל זה נלע"ד ברור לכל הדעות דאם הבחורה יותר מבת ארבעים שנה דאסור לומר עליה שהיא פחותה מבת ארבעים לפי הגמ' בב"ב קיט ע"ב ע"ש.

ויש ג"כ שמקפידים שהאשה לא תהיה גדולה מן האיש. עכ"פ ככה"ג שהיא גדולה ממנו בכמה שנים, עיין בדברינו באדרת תפארת¹⁰¹ ואף שגם היכן שמקפידים מבואר בשו"ת חבצלת השרון¹⁰² שאין מבואר שהקפידא גדולה כ"כ לבטל שידוך שכבר נעשה. וע"ע בשו"ת חלקת יעקב¹⁰³ אודות מי שרימו אותו בשנות הכלה בחמש שנים, והיא גדולה ממנו בשש שנים, שאין רשות לחתן לבטל השידוך. שכן ראה בשם המהרש"ם¹⁰⁴ באמרו לו שהיא בת י"ח והתברר שהיא בת ל', דראויה להוליד ואין חובה לספר זאת, ודלא כהלב יהודה.

ועיין בספר מאיר עיני ישראל¹⁰⁵ בשם הגרא"מ שך זצ"ל שבגיל וגובה מנהג העולם להקפיד, ועיקר המעכב אם מבררים שהאשה בת בנים, ואין נפק"מ אם לא אומרים את מספר השנים וע"ש. ועפ"ז נראה שכו"ע מודים שאין לשקר ממש אלא שלא לומר את הגיל, מלבד היכן שידועים שמקפידים על הגיל או שהתירו לשנות בהתחלת השידוך, אולם קודם שגומרים הכל ברור ללא שום שקר, וכמו שמוכח כיו"ב בספר מאיר עיני ישראל ח"ו הנ"ל. וע"ע בשו"ת משנה הלכות¹⁰⁶ שכתב שמי ששואל על דבר מסויים והוא מקפיד בזה, והנשאל יודע שיש בבחור או בבחורה חיסרון זה, אף שלרוב העולם אין זה נחשב לחיסרון, צריך להגיד לשואל על החיסרון הזה. ושור"ר להיעב"ץ בחידושו

98. משנה הלכות ח"י סימן רמד.

99. בית חתנים ח"א פרק ב.

100. תתן אמת ליעקב פרק ה, סימן לח.

101. שו"ת אדרת תפארת ח"ה סמן נד.

102. שו"ת חבצלת השרון אבה"ע סימן סג.

103. שו"ת חלקת יעקב אבה"ע סימן יא.

104. מהרש"ם ח"ד סימן עז.

105. מאיר עיני ישראל ח"ו עמוד 610.

106. שו"ת משנה הלכות ח"ב סימן רעח.

לבבא מצינא¹⁰⁷ שכתב להסתפק בזקינה שאינה רותתת שזה לא הוי מום אם מותר לצבוע שערה כדי שתיראה צעירה, וכתב דאונאה גדולה היא ואם היא כ"כ זקינה שאינה ראויה לילד מוציאה בלא כתובה אם לא הכיר בה ע"ש ודו"ק. וראיתי להרה"ג הרצל הלל יצחק שליט"א, חבר מועצת הרבנים דשיקגו, בדבריו שנרפסו בקובץ בית הלל (טבת תש"ע, עמ' לג והלאה) שדיבר בנידונו, והביא דברי ספר תתן אמת ליעקב ושו"ת חלקת יעקב הנ"ל, והוסיף עוד שמשמע משו"ת רב פעלים ח"א (אבה"ע סי' ח) שאין לשנות את הגיל ושבספר חסידים (סי' שעט) מובא שאמרו לזקן אחד שמע לעצתו וכו' ותצבע שעריך בשחור ותהיה סבורה שאינך זקן וכו', אמר להם חלילה לי להטעות אותה וכו'. וכתב בבית הלל הנ"ל שיתכן שהם דיברו על שינוי גדול וכו', ושהגר"ח קנייבסקי שליט"א אמר לו שאי אפשר לסמוך על המובא בספר מעשה איש ח"ד (עמ' רכה) שמרן החזו"א הורה לומר על בחור שהיה בגיל כ"ו שהוא בן כ"ד ושכן השיבו לו עוד כמה מגדולי הדור שליט"א וע"ש. ועיין בספר עלינו לשבח (דברים ח"ב, עמ' קפ) שכתב שניגש אליו בחור וגילה שלמרות ששערותיו נראות שחורות בעצם הם הלבנים וכו' וכדי שלא יהיה ניתן לגלות זאת צבע את כל שערו וכו' והוא עומד להתארס ושאל האם לגלות למיועדת את ענין צביעת השערות, וכתב שיעץ לו שיספר ושם יציג את הדברים מתוך נאמנות היא תסכים, וכך אכן היה ע"ש.

יז. איך איוב אמר על אלמנות שהם קרובותיו בכדי להשיאם

והנה בב"ב¹⁰⁸ על פסוק ולב אלמנה ארנין אמרה הגמ' שם דכל היכא דהוה אלמנה דלא הוה נסבי לה, הוה אזיל איוב ושדי שמיא עילוה והוה אתו ונסבי לה ופרש"י (שם): אומר שהיא קרובתו, או מדבר ביה להשיאנה. וראיתי בספר תתן אמת ליעקב¹⁰⁹ הנ"ל שכתב שנראה לדייק מדברי רש"י שמותר לשקר בכה"ג עבור שידוכין, ושכן מצא בעבד המלך על איוב שכתב שלפירוש ראשון של רש"י איך הוציא שקר מפיו, ואולי באופן זה מותר לשקר. והוסיף עוד שם שאמנם גם מהפירוש השני יש לדייק כך, כי הוא אמר שישאנה הוא בעצמו וזה היה שקר, ועיין רש"י באיוב שם ע"ש. והנה מ"ש בדעת רש"י בפירוש השני שהוא אמר שישאנה, לא ידעתי מאין הוציא ד"ז, והרי הלשון ברש"י מדבר ביה להשיאנה, ולדבריו היה צ"ל לישאנה, וכן בפירושו לאיוב¹¹⁰: אני אשיאנה כדי שיקפצו עליה תובעים, ולדבריו היה צ"ל אני אשאנה בלי יו"ד.

ועכ"פ לפירוש הראשון שהיה אומר שהיא קרובתו צ"ע כיצד אמר כן והפשט הפשוט שמכיון שלא שיקר או העלים בדברים הנוגעים לאלמנה שפיר דמי וי"ל עוד דאין בזה שקר עפ"ד הגמ' ביבמות¹¹¹, האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו וכו' עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה, תשוע ויאמר הנני. ופירש רש"י: לעיל מיניה כתיב כי תראה ערום וכסיתו היינו דוחק העני, ומבשרך אל תתעלם, היינו אוהב את שכניו שהם כקרוביו, ומקרב את קרוביו וכו'. ומבואר דשכניו הם כקרוביו, וה"ה אלמנה שדואג לה שהיא כקרובתו, ועשה כן במקום כשראה שלא מתחתנים עמה, ואין כאן העלמת חיסרון של האלמנה אלא כלה אלמנה כמות

107. יעב"ץ, בבא מצינא ס, א.

108. ב"ב טז, א.

109. תתן אמת ליעקב פרק ה, סימן לח.

110. פכ"ט פסוק יג.

111. יבמות סב, ב.

שהיא, וגם יתכן שלפני שהיו מתחתנים היה מתברר כבר שאינו קרובה. וראיתי בספר תתן אמת ליעקב הנ"ל בסוף דבריו שהביא משו"ת מצב הישר¹¹² שכתב שלדעת רש"י (שכתב בפירושו עה"ת שאליעזר שינה את הסדר למשפחת רבקה, שלא יתפסוהו בדבריו) מותר לשדכן להגיד קצת שקר להמתנים בדבר שאין בו שום אונאה לא בגוף החתן והכלה, ולא בממון הנדוניה, אלא ליפות את הדבר כדרך שעשה אליעזר לאברהם, ולדעת התוס' בחולין צה, ב. שכתבו שאליעזר שינה את הסדר מפני שאין מוקדם או מאוחר, והסמ"ג, לא נמצא היתר לזה ע"ש, ואינו מוכרח משום שיש לחלק בין שינוי סדר מאשר לשקר.

וראיתי בקובץ בית הלל הנ"ל שכתב שיתכן לבאר את דעת המתירים להצעיר את הגיל עפ"י הגמ' בב"ב הנ"ל. והוסיף שיש מקום לדחות שאיוב לא אמר שקר ממש אלא אמר שהיא קרובתו ושכ"כ באדרת תפארת ח"ה (סי' נג, אות יז), והוסיף לחזק דבר זה מדברי האורחות חיים (הלכות צדקה) ששכן אעפ"י שאינו קרובו הרי הוא קודם לקרוב שאינו שכן שטוב שכן קרוב מאח רחוק, והוא שאוהבו, ושכגמ' בברכות (ח). מבוואר ששכן הוא כל מי שגר בעיר, ושכספר תתן אמת ליעקב הנ"ל הביא מעשה שאמרו לבחור שהבחורה היתומה היא קרובתו של הח"ח, ואמר הח"ח שכל ישראל קרובים זה לזה, וכנראה שמקור דבריו של הח"ח זהו מדברי המדרש (במדבר רבא ט-יא) כל ישראל אחים זה עם זה וכו' ושכן הוא במדרש תנחומא (פ' נשא, ג) וע"ע ברמב"ם (פ"י מהלכות מתנות עניים ה"ב) וברד"ק (יחזקאל יח, יח) ובספר הגלגולים (תחילת פרק לג) וביערות דבש (דרוש א, עמ' טו) ובתניא (ליקוטי אמרים פרק לב) וכו' ושכן מצינו בשמואל ב' (ה, א) וע"ע בדר"ק (שם) וכעין זה מצינו בגמ' בסוטה (מא). וע"ש. אולם לע"ד קשה לקחת בזה את הדברים כפשוטם שא"כ אף אחד מ ישראל לא יוכל להעיד שכולם קרובים זה לזה, אלא ודאי שאין הדברים כפשוטם, ואף לענין שידוכים נראה שהולכים אחר דעת בני אדם, וכל שאינם קרובים לא אומרים עליהם שהם קרובים מצד ששניהם מ ישראל, אלא שאיוב שהיה דואג לאלמנות ממש החשיבם כקרובותיו, ועשה כן במקום שראה שלא מתחתנים אתם, וגם יתכן שלפני החתונה כבר היה מתברר לחתן שאינה קרובתו ממש של איוב. ונראה ג"כ שאין לחלק בין לשנות גיל לבין לומר על מי שאינה קרובתו שהיא קרובתו, ודלא כמוש"כ בבית הלל שם לחלק בזה.

יח. עוד בעניינים הנ"ל, ובבעיות הקשורות לזכר

ואנכי הרואה עוד בזה בקובץ תחומין¹¹³ מאמר ארוך בענין הסתרת מידע בשידוכין, ובאות א' מדובר על סוגי מחלות: מחלות המסכנות חיים, מחלות הפוגעות באיכות החיים, אל-וסת, בעיות אסתטיות, בעיות נפשיות, ויש שם פירוט רפואי נרחב. וראיתי עוד שם¹¹⁴ מה שכתבו אודות ספיקותיו של ספר נשמת אברהם הנ"ל, וכבר כתבנו לעיל מה שנראה בזה. ובתחומין שם¹¹⁵ עמדו בבעיות הקשורות לפוריות הגבר, וכתבו שכל שיש סיכון גדול לבעיות פוריות או לפגיעה בחיי אישיות, וכן בבעיות שתחייבנה טיפולים משמעותיים, ובכלל זה טיפול כימותרפי (גם אם עברה המחלה) חייב לגלות דבר זה לצד השני וע"ש, וכ"כ כיו"ב בשו"ת דבר חברון¹¹⁶, וע"ע בשו"ת דבר חברון הנ"ל לעיל¹¹⁷.

112. שו"ת מצב הישר סימן ר'.

113. תחומין כה, עמודים 47-58.

114. אות ד'.

115. אות ח'.

116. שו"ת דבר חברון ח"א סימן לז. [נדפס ג"כ בכינוס לרפואה והלכה, יג טבת תש"ס].

יט. בחובת ההודעה יש לשאול בעצת חכמים

ונסיים בדברי הפתחי תשובה על שו"ע אורח חיים¹¹⁸ שכתב: כל ספרי המוסר מרעישים העולם על עוון לשוה"ר, ואני מרעיש העולם להיפוך, עוון גדול מזה וגם הוא מצוי יותר, והוא מניעת עצמו במקום שנצרך להציל עשוק מיד עושקו וכו', וכן בעניני שידוך והוא יודע שהוא איש רע ובליעל ורע להתחתן עמו, כולן בכלל השבת גופו וממונו. וע"ע בתשובות והנהגות¹¹⁹ שכתב בשם הגר"ח מוולוז'ין, נדפס בחידושי הגר"ח מוולוז'ין על התורה, והובא ג"כ בספר חכמה ומוסר, שלפיכך נסמך לא תלך רכיל בעמך ללא תעמוד על דם רעך, שלפעמים חייבים להודיע על מום וכדומה בשידוכין ואם לא יודיע יעבור על לא תעמוד על דם רעך ע"ש. וע"ע באורך בדבריו הנחמדים של שו"ת עמודי משפט ח"ב (חושן משפט, סי' יד) ע"ש.

והמודיע על כל דבר שדרך רוב העולם להקפיד ע"ז, שיוודע שהצד השני מקפיד ע"ז, הגם שאין דרך רוב העולם להקפיד ע"ז ואינו מעלים את המום או הפגם אף לא בשב ואל תעשה, ילך בטח וחסד ה' יסובב עליו, וזהו לטובתו ג"כ, וכמו שמתבאר בדברי ספר חסידים הנ"ל, וכ"כ כיו"ב הגרש"ז אויערבאך וכו"ל. ועיין בשו"ת לב אריה, גרוסנס¹²⁰ שאף שבנידונו כתב שאין חיוב לגלות מ"מ כתב שראוי ויפה להודיע או לרמוז על כך מבלי לפגוע בעצם השידוך, דאפשר שיוודע אח"כ, ואפשר שיגרום להפרות שלום בית, ועוד רבים הם הטעמים המחייבים להודיע על כך אף דאין זה חיוב מן הדין ע"ש. וע"ע בספר עלינו לשבח (דברים ח"ב, עמ' קפ) הנ"ל, שכתב שמה שגורם לפעמים בעיות בשלום בית הוא שבני הזוג מסתירים דברים האחד מן השני, וכשהענין מתגלה, מתעוררת תרעומת רבה, ואז יש מקרים שכבר אי אפשר לכבות את השריפה ע"ש.

אולם מאחר שישנם דברים שבהם אין המום או הפגם משמעותיים, ואין דרך רוב העולם להקפיד עליהם, או שלפעמים אין לגלות בהתחלה אלא בהמשך, וג"כ כשמגלים ישנם כמה הגבלות איך לגלות, וצריך לעשות כל דבר בחכמה, וצריכים לזה הרבה יראת שמים ושכל טוב (עיין במבקשי תורה הנ"ל [עמוד ט] מהגרש"ז אויערבאך) הנכון הוא לשאול בעצת חכמים וכתורה יעשה, וכבר שנינו באבות: עשה לך רב והסתלק מן הספק ע"ש, והנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל¹²¹, וישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם¹²², ואפילו סתירת זקנים זהו בנין, וכמובא במגילה¹²³, וכ"ש בנין זקנים שזהו בנין יציב וחזק, וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות.

117. סימנים יא-יב.

118. פתחי תשובה או"ח סימן קנו.

119. תשובות והנהגות ח"א סימן תתע"ט.

120. שו"ת לב אריה גרוסנס ח"א סימן לא.

121. שמות רבה, פרשה ג' פסקא ח'.

122. ויקרא רבה, פרשה יא פסקא ח'.

123. מגילה לא, ב.